

Філософія

УДК 1(091):316.7:7.012

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18466550>

Книга як медіатор життєтворчості в освітньому та суспільному просторі

Карпець Любов Анатоліївна,

доктор філософських наук, професор,

кафедра української та іноземних мов,

Харківська державна академія фізичної культури

м. Харків, Україна, [https:// orcid.org/0000-0002-4263-7806](https://orcid.org/0000-0002-4263-7806)

Газнюк Лідія Михайлівна,

доктор філософських наук, професор,

кафедра гуманітарних наук,

Харківська державна академія фізичної культури

м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-4444-3965>

Прийнято: 13.01.2026 | Опубліковано: 31.01.2026

***Анотація.** Книга як медіатор життєтворчості співвідноситься з двома фундаментальними іпостасями: «людина зовнішня» / «людина внутрішня». Осмислення книги за образом і подобою людини зумовлює подібність їхніх характеристик: з одного боку, вона персоніфікується (розумна книга, книга - як найкращий супутник у житті, книга дає поради і відповіді на складні питання у проблемних життєвих ситуаціях), з іншого боку – матеріально-ідеальна співвіднесеність форми і змісту книги дає підстави для метафоричних моделей як то «життя людини як прочитана книга» (перегортати сторінки життя) та «людина як книга» (читати в*

невербальних рухах, читати в очах, читати в душі). **Метою** статті є філософське осмислення книги як медіатора життєтворчості в освітньому та суспільному просторі, а також виявлення її ролі у формуванні духовних цінностей, культурної пам'яті та особистісного розвитку. У дослідженні застосовано філософські **методи**, що забезпечують багатовимірний аналіз книги як медіатора життєтворчості. Використано діалектичний підхід для простеження історичної еволюції книги, герменевтичний – для інтерпретації смислів і культурних контекстів, феноменологічний – для аналізу досвіду читача, а також аксіологічний та культурно-історичний методи для виявлення ціннісних і соціокультурних вимірів її функціонування. Такий методологічний інструментарій дозволяє розкрити освітні, етичні, комунікативні та інклюзивні функції книги у сучасному суспільному просторі.

У сучасному світі, де інформаційні потоки стають більш фрагментарними, а технологічне середовище мозаїчним, книга знову постає як медіатор глибоких смислів, досвіду та життєтворчості. Вона формує духовний простір людини, стає інструментом діалогу між поколіннями. Книга є медіатором між суспільством, людиною, освітньою реальністю. Вона презентує минуле, сьогодення й майбутнє, інтерпретуючи, створюючи і зберігаючи його. І саме в цьому вбачаємо філософський сенс книги, її місце й універсальність у суспільному просторі.

Ключові слова: життєтворчість, людина як книга, гіпертекст, медіатор життєтворчості, читацька культура, світ автора, свобода читача, трансляція знань, інформаційне перенасичення, засіб комунікації, сховище смислів.

The Book as a Semiotic Mediator of Life-Creation in Educational and Sociocultural Space

Liubov Karpets,

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Department of Ukrainian and Foreign Languages,
Kharkiv State Academy of Physical Culture,
Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4263-7806>

Lidiia Hazniuk,

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,
Department of Humanities,
Kharkiv State Academy of Physical Culture,
Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-4444-3965>

***Abstract.** The book, understood as a semiotic mediator of life-creation, is correlated with two fundamental anthropological dimensions: the “external human” and the “internal human.” Interpreting the book through the anthropomorphic principle — that is, in the image and likeness of the human being — establishes a structural and semantic parallelism between the two. Within this framework, the book is subject to personification (a “wise book,” the book as “a companion in life,” a symbolic source of guidance and answers in existentially significant situations). Simultaneously, the material–ideal correlation between the form and content of the book generates stable metaphorical models, such as “human life as a readable text” (turning the pages of one’s life) and “the human as a book,” which presuppose interpretive practices of reading nonverbal behavior, emotions, and inner experience. The **purpose** of the article is the philosophical conceptualization of the book as a mediator of life-creation within educational and*

*societal domains, as well as the elucidation of its role in shaping spiritual values, cultural memory, and personal development. The study employs philosophical **methodologies** that enable a multidimensional analysis of the book as a mediator of life-creation. A dialectical approach is applied to trace the historical evolution of the book; a hermeneutic method is utilized for the interpretation of meanings and cultural contexts; a phenomenological perspective is adopted to examine the reader's lived experience; while axiological and cultural-historical methods are employed to reveal the value-laden and socio-cultural dimensions of its functioning. Such a methodological framework makes it possible to disclose the educational, ethical, communicative, and inclusive functions of the book within the contemporary socio-cultural space.*

In the contemporary world, where information flows are increasingly fragmented and the technological environment is becoming mosaic-like, the book once again emerges as a mediator of deep meanings, experience, and life-creation. It shapes the individual's spiritual space and functions as an instrument of intergenerational dialogue. Acting as a mediating link between society, the individual, and educational reality, the book symbolically represents, interprets, and preserves the past, present, and future. In this capacity lies the philosophical significance of the book and its enduring universality within the sociocultural space.

Keywords: *life-creation; human as text; hypertextuality; semiotic mediation; reading culture; authorial world; reader autonomy; cultural transmission; information overload; symbolic communication; repository of meanings.*

Постановка проблеми. Книга упродовж багатьох століть постає не лише як носій знань, а й як медіатор життєтворчості, що забезпечує трансляцію культурних смислів, формування ціннісних орієнтирів та стимулювання мисленнєвої активності. Її генеза є історією боротьби за право на знання, адже книги приховували, відновлювали, на них полювали й навіть спалювали, проте

вони завжди залишалися символом духовної тяглості та культурної пам'яті. Трансформація книги від папірусних сувоїв і клинописних табличок до друкованих видань та сучасних електронних форматів засвідчує її здатність адаптуватися до змін суспільства й технологій. Але з розвитком цих технологій постає цифрова дилема щодо статусу книги як основного носія знань, бо інформація дедалі частіше споживається у фрагментарному, поверхневому вигляді. Зниження рівня читацької культури та зміна глибинного читання швидким переглядом текстів у мережі створює загрозу втрати здатності до критичного мислення. Книга стає медіатором життєтворчості для людини, яка пише (створення книги) та людини, яка читає (сприйняття книги), вона є творцем та об'єктом впливу інформаційного поля книги. Ціннісне ставлення до книги як до предмета першорядної важливості в житті людини й людства загалом властиве всім культурам (як сучасним, так і давнім). Книга в контексті світової культури – це не просто предмет, а вмістилище знань, накопичених поколіннями людей і таких, що завдяки книзі продовжують жити у віках; осереддя духовних цінностей, квінтесенція життєтворчості людського духу. Загальна оцінка книги ґрунтується на комплексі утилітарних, психологічних, естетичних, етичних і нормативних ознак змістового аспекту книги, які відображають відповідність або невідповідність тексту книги її основним функціям як трансляції знань та впливу на емоційну сферу людини. У XXI столітті книга в освітньому процесі має бути не лише джерелом інформації, а й простором для рефлексії, критичного мислення та творчості, бути доступною, інклюзивною, інтерактивною, надихати на розвиток і самотворення, виконуючи місію культурного артефакту, що поєднує традицію та інновацію й формує гуманістичний вимір суспільного буття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософські дискурси щодо книги вже осмислювалися у працях класичних і сучасних філософів – від античності до XX–XXI століття. Платон розглядав текст і міф як засіб

формування свідомості [8], Аристотель у «Поетиці» аналізував катарсис як освітній і моральний ефекти мистецтва [1], що перегукується з книгою як медіатором. Жан-Поль Сартр наголошував, що акт письма завжди спрямований до читача, як заклик надати текстові об'єктивного існування. Книга, за його думкою, не містить у собі завершеного естетичного об'єкта, а лише спонукає до його творення у свідомості того, хто читає. Тому поява літературного твору щоразу є новою подією, яка здійснюється завдяки свободі читача, а не лише внутрішньому світу автора [16].

Цікавими й актуальними бачаться, зокрема, праці У.Еко «Від Ітернету до Гутенберга», «Не сподівайтесь позбутися книжок» тощо. У. Еко подає таку філософську інтерпретацію книги: 1) машина задля провокування нових ідей; 2) книги загартовують пам'ять; 3) на відміну від книги, комп'ютери не можуть задовольнити інтелектуальні потреби; 4) книга живе більше, ніж комп'ютер, вона мобільна; 6) книги відкривають кінцевий і заобрійний світ. Для того, щоб бути вільними, необхідно пройти урок життя і смерті, і лише тільки певні книги здатні передавати нам ці знання [11].

Р.Рорті запропонував важливий напрямок філософського розуміння книги – життєтворну спрямованість, творення людиною самої себе, виокреслив такий ракурс її інтерпретації: книга – світ життя людини. Розмірковуючи над питаннями: «Навіщо книга? Чи потрібна вона сьогодні?», Рорті наголошує, чим більше ти прочитав книг, тим більше способів людського спілкування ти пізнав, тим більше ти сам став людиною – тим менше тебе спокушують мрії відійти від часу й випадку, тим більше ти впевнений, що ми, люди, можемо покладатися лише на самих себе [15]. Рорті обґрунтовує досить важливі для нашого дослідження позиції: 1) сенс питання багатьох книг полягає в тому, щоб за допомогою них дізнатися про існування різних цілей і смислів; 2) людина стає інтелектуалом лише тоді, коли багато читає книг; 3) інтелектуальна людина читає книги для того, щоб пізнати, до якої мети

потрібно прагнути. Цей ракурс дослідження продовжив Г.Блюменберг у творі «Світ як книга». Книга – не тільки і не стільки технічний продукт, а, перш за все, соціокультурний, сприяє становленню людського в людині, що є основним сенсом освітньої реальності. Автор подає історію метафори «книга світу» від античності до модерності, показуючи, як можна «читати» текст уявлення про світ [2].

Питання, пов'язані з феноменом читання та роллю читача, а також їх кореляцією із загальногуманітарними напрямками досліджень, були предметом уваги як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. У цьому контексті помітними є праці В. Ізера, Г. Яуса, М. Мерло-Понті, С. Фіша, М. Ріффатера, П. Баррі, Х. Розенштока-Хюссі, Г. Блума, а також українських науковців – Г. Сивоконя, М. Зубрицької, Т. Новальської, Г. Листвака та інших. Їхні дослідження окреслюють багатовимірність проблеми, поєднуючи літературознавчі, філософські та бібліотекознавчі підходи.

Аналіз наукових джерел, що охоплюють ключові аспекти досліджуваної проблематики, показує, що окремі її складові залишаються недостатньо опрацьованими та потребують подальшого осмислення в межах філософсько-освітнього напрямку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасному науковому дискурсі проблема книги як медіатора життєтворчості в освітньому та суспільному просторі залишається багатовимірною й не до кінця розробленою. Попри значну кількість досліджень, що стосуються історії книги, її культурної місії та трансформації від рукописних кодексів до електронних форматів, невирішеними залишаються кілька ключових аспектів. По-перше, недостатньо осмисленим є питання про те, якою має бути книга XXI століття в освітньому процесі, щоб не лише передавати знання, а також надихати на мислення, розвиток та самотворення. По-друге, потребує подальшого аналізу проблема інклюзивності книги як освітнього інструменту, здатного

враховувати різноманітність соціальних і культурних контекстів. По-третє, відкритим залишається питання про взаємодію книги з новими цифровими медіа та її роль у формуванні критичного мислення в умовах інформаційного перенасичення. Нарешті, недостатньо дослідженою є етична функція книги як чинника гуманістичного розвитку суспільства. Виділення цих невирішених аспектів проблеми дозволяє окреслити перспективи подальших наукових пошуків і визначити актуальність теми книги як медіатора життєтворчості.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є філософське осмислення книги як медіатора життєтворчості в освітньому та суспільному просторі, а також виявлення її ролі у формуванні духовних цінностей, культурної пам'яті та особистісного розвитку.

Для досягнення поставленої мети передбачається виконання таких **завдань**: окреслити концептуальні засади розуміння книги як медіатора життєтворчості в освітньому та суспільному просторі; проаналізувати сучасні виклики щодо визначення ролі книги XXI століття в освітньому процесі з акцентом на її здатність не лише передавати знання, а й надихати на мислення, розвиток та самотворення; розкрити проблему інклюзивності книги як освітнього інструмента, що враховує різноманітність соціальних і культурних контекстів та сприяє формуванню культури сприйняття; дослідити взаємодію книги з цифровими медіа та її потенціал у формуванні критичного мислення в умовах інформаційного перенасичення; визначити етичну функцію книги як чинника гуманістичного розвитку суспільства та окреслити перспективи її подальшого осмислення в науковому дискурсі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Упродовж тривалого історичного розвитку людство перебувало в пошуку оптимальних носіїв письма, використовуючи для цього камінь, глину, дерево та метал. Кожен із цих матеріалів мав свої переваги й обмеження, проте саме винайдення

папірусу стало якісним етапом у становленні культури письма, забезпечивши мобільність, відносну легкість відтворення текстів та їх поширення. Відтоді книга почала набувати нових форм і функцій, поступово перетворюючись на універсальний інструмент збереження й трансляції знань. «Перша книжка в історії народилася тоді, коли слова – всього-на-всього повітря в письмовій формі – знайшли притулок в осередді водної рослини. І, на відміну від своїх нерухомих і твердих попередників, книжка одразу була гнучким легким предметом, готовим до подорожей і пригод» [3, с.42].

У культурному горизонті античності книга постає не як засіб комунікації між сучасниками, а радше як інструмент збереження текстуального досвіду для майбутніх поколінь. Її функція була передусім утилітарною: вона виконувала роль сховища смислів, що вже були відомі сучасній спільноті, але потребували матеріального закріплення у письмовій формі. Таким чином, антична книга не стільки інформувала чи навчала сучасників, скільки слугувала пам'ятним знаком, своєрідним матеріальним слідом культурної традиції, призначеним для тривалого існування поза межами актуального часу.

Важливий переворот у культурі, на думку М. Маклюєна, стався внаслідок винаходу друкарського станка, окремі компоненти якого були відомі раніше, але всі водночас здійснили справжню революцію в мисленні і способі комунікації. Писемна культура перетворилася в книжкову, реалізувавши, таким чином, свої внутрішні можливості, а світ перетворився в «галактику Гутенберга», у якій панування візуальності призводить до розщеплення особистості та фрагментації людської психіки. Книга, що почала тиражуватися і стала загальнодоступною, дозволила людям подолати культурні та історичні межі, посіла основне місце в освіті та науці, набула функції критерію, який зумовлює рівень інтелектуального розвитку індивіда [6].

Книгодрукування надало можливість для виникнення індивідуалізму й самовираженню у суспільстві, що виокреслилося у формуванні почуття власності, прагнення до усамітнення. Освітній простір книги формує фіксовану позицію читача, його погляд як спосіб викладення знання, яке стало основою сегментації та гомогенізації культури.

Із виникненням рукописної книжки навчально-виховний процес розуміли саме як «навчання книжне». З появою книгодрукування у відносинах «учитель-учень» книга стає посередником під час передання знань. Від виникнення друкованих технологій, що сприяли виданню підручників, до виникнення глобальних мереж освітні системи постійно намагалися використовувати технологію для розширення можливостей навчання.

Отже, книги – це одне, і, мабуть, найголовніше джерело черпання інформації школярами, студентами. Саме тому в усі часи особливе місце належить навчальній літературі. В Україні в добу раннього Просвітництва в усіх гербах київських митрополитів обов'язково було зображення книжки [7]. Це свідчить про те, що українці дуже високо цінували розум і великого значення надавали саме книзі.

Зазначимо, що на Слобожанщині вже на початку XIX століття з'явилися праці про книгу й бібліотеку професора К. Роммеля. На це звертає увагу Н. Радіонова: «...книга має для нього першочергове значення у становленні сучасної йому людини, відкриває нові шляхи до розуміння мислення, а також пов'язаних з ним життєвих практик. Таким чином, доведено, що професор К.Роммель був одним із перших, хто послідовно й наполегливо «відбудовував» «світ книг» на Слобожанщині початку XIX століття»[9, с.17].

Яка ж головна функція книжки? Щодо цього питання У. Еко зазначає: надати безпечне місце тому, чому постійно загрожує забуття. З цим не можна не погодитися, бо, справді, книга – це пам'ять, це зв'язок з минулим, це спосіб навчатися у тих, кого більше немає з нами. Людство створило себе,

розвивалося, породило тип знань, які можна розвивати, а не постійно запам'ятовувати. Є казки, старші багатьох країн, казки, які надовго пережили культури й стіни, в яких вони вперше розповідалися [11].

Постає ключове питання: у який момент і за яких умов людина залучається до світу книги, та як книга впливає на процес життєтворчості? На різних етапах життя вона виконує специфічні функції. У дитинстві казка стає першою формою діалогу зі світом. Вона вводить дитину у символічний простір культури, навчає розрізняти добро і зло, формує базові уявлення про справедливість і гармонію. На думку Н.Б. Годзь, казка, як знакова система, будує певний позачасовий наративний простір, де наратори, за допомогою текстів, мають змогу не тільки передавати загальнокультурні константи, але й розкривати етнічно зумовлене світобачення [4].

У шкільному віці література відкриває багатовимірність людського буття, знайомить із історією, традиціями та моральними дилемами. Молодь та підлітків хвилюють довічні питання любові, щастя, свободи, відносин особистості і суспільства. Цей природний інтерес співзвучний запитанням Імануїла Канта: «Що я можу знати? Що я повинен робити? На що я маю сподіватися? Що таке людина?» І тут книга повинна стати провідником у світ людських стосунків і суспільних цінностей. Водночас розробникам шкільних програм слід враховувати не лише інформаційний, а й життєтворчий потенціал літератури, добираючи твори, які сприяють розвитку емоційної чутливості, моральної відповідальності та творчої самореалізації учнів.

У вищій школі наукова книга відкриває простір раціонального мислення, критичного аналізу та творчого пошуку. Вона формує здатність до самостійного осмислення світу, інтегрує особистість у науково-інтелектуальну спільноту. І тому студенти повинні оволодіти навичками роботи з літературою: вміти здійснювати пошук і добір релевантних джерел, критично аналізувати й зіставляти різні концепції, інтерпретувати тексти у контексті сучасних

наукових дискусій, а також інтегрувати отримані знання у власні дослідницькі та творчі проекти. Така компетентність забезпечує не лише академічну успішність, а й формує культуру мислення, що є основою життєтворчості та професійної самореалізації.

Книга у XXI столітті має постати не лише як традиційний носій знань, а як багатовимірний освітній інструмент, що поєднує текст, цифрові технології та інтерактивні можливості. Вона повинна виконувати функцію не просто передачі інформації, а створення простору для критичного мислення, рефлексії та творчості. Як зазначалося раніше, сучасна книга має бути доступною для різних соціальних груп, інклюзивною щодо потреб людей з особливими освітніми запитами, інтегрованою у цифрове середовище, де знання стають мобільними та глобально поширюваними. Водночас вона повинна зберігати гуманістичний вимір, формуючи цінності, що сприяють розвитку особистості та суспільства. Книга постає не лише як носій інформації, але й як універсальний інструмент діалогу. У процесі читання відбувається зустріч двох світів – світу тексту та світу особистості. Це не механічне сприйняття, а взаємодія, що формує нові смисли, розширює горизонти досвіду та сприяє життєтворчості. Через інформаційний потік книга інтегрує людину у культурний простір, структурує мислення, формує цінності та відкриває нові моделі буття. Вона не лише відображає реальність, але й моделює її, пропонуючи людині нові сценарії життєтворчості. У цьому полягає її онтологічна функція: бути мостом між буттям і свідомістю, між особистим досвідом та культурними архетипами.

У зв'язку з цим потребує подальшого аналізу проблема інклюзивності книги як освітнього інструмента, здатного враховувати різноманітність соціальних і культурних контекстів. У цьому аспекті книга має враховувати багатоголосся сучасного світу. Філософія XX століття неодноразово наголошувала на необхідності відкритості до «іншого» та подолання

монологічності мислення. Так, Ганс-Георг Гадамер підкреслював діалогічну природу розуміння, що передбачає врахування різних культурних традицій у процесі інтерпретації тексту [5]. Юрген Габермас розглядав знання як результат комунікативної взаємодії, де інклюзивність є умовою досягнення порозуміння [13]. Річард Рорті наголошував на важливості літератури як простору, де можуть бути представлені різні голоси та досвіди, що формують демократичну культуру. Особливої ваги набуває проблема інклюзивності книги, яка виявляється у репрезентації героїв з інвалідністю не як об'єктів співчуття чи маргіналізованих постатей, а як повноцінних, складних і багатовимірних персонажів. Такий підхід відповідає сучасним гуманітарним пошукам, де людина розглядається як активний суб'єкт життєтворчості, а читання стає простором співучасті та співпереживання. У дитячій літературі прикладом є «Диво» Р. Дж. Палассіо та «Дві бабуськи в незвичайній школі» Лариси Ніцой, які формують у юних читачів емпатію, толерантність і розуміння різноманітності людського досвіду. У підлітковій літературі інклюзивність розкривається ще глибше: «За межею» Шерон Дрейпер, «Метелики в крижаних панцирах» Оксани Радущинської, «140 децибелів тиші» Андрія Бачинського, «Коли ми зіткнулись» Емілі Лорд – ці твори показують внутрішній світ героїв з інвалідністю, їхню силу, прагнення до самореалізації та активну життєву позицію. Таким чином, книга стає освітнім інструментом, що виховує здатність до співпереживання, розширює горизонти уяви та формує культуру прийняття. У суспільному вимірі інклюзивна література долає стереотипи й переводить інвалідність із площини стигматизації у площину різноманітності, де кожна людина має право на репрезентацію та визнання. Книга як медіатор життєтворчості інтегрує інклюзивні цінності у повсякденність, поєднуючи освітній процес із соціальною практикою.

Сучасна інформаційна доба характеризується надмірним потоком даних, що створює ризик поверхневого сприйняття та втрати здатності до глибокої рефлексії. У цьому контексті книга постає як своєрідний противаговий інструмент, здатний забезпечити структурованість знання та сприяти формуванню критичного мислення. Філософи ХХ–ХХІ століття неодноразово наголошували на необхідності осмисленого ставлення до інформації: зокрема, Ніколас Карр [14] підкреслює небезпеку щодо фрагментарності мислення в цифрову епоху, Юрген Габермас [12] наголошує на значенні раціонального дискурсу як умови формування критичної свідомості. У цьому сенсі книга, взаємодіючи з цифровими медіа, має виконувати функцію не лише джерела знань, а й інструмента їх осмислення, допомагаючи людині відрізнити сутнісне від другорядного, формувати власні інтелектуальні позиції та протистояти маніпулятивним практикам інформаційного суспільства.

Актуальним бачиться й питання про етичний вимір книги, яка здатна формувати моральні орієнтири, сприяти вихованню відповідальності, толерантності та солідарності. У цьому контексті варто згадати Гадамера, який наголошував на гуманістичному потенціалі тексту як простору діалогу та взаєморозуміння. Поль Рікер підкреслював роль наративу у формуванні етичної ідентичності, що безпосередньо пов'язане з книгою як носієм історій та смислів [10]. Таким чином, книга ХХІ століття має бути осмислена не лише як інструмент пізнання, а й як етичний чинник, здатний надихати на відповідальне мислення, формувати гуманістичні цінності та сприяти життєтворчості особистості й спільноти.

На підставі проведеного дослідження узагальнено основні функції книги як медіатора життєтворчості, що реалізуються в освітньому та суспільному просторі.

Таблиця 1

Функції книги як медіатора життєтворчості в освітньому та соціокультурному просторі

Функція книги	Зміст/призначення	Реалізація в освітньому просторі	Реалізація в суспільному просторі
Освітня	Формування знань, розвиток інтелектуальних здібностей	Використання підручників, наукової та художньої літератури; інтеграція книги в навчальні програми	Популяризація науки через масові видання, публічні бібліотеки, просвітницькі проекти
Аксіологічна	Передача цінностей, світоглядних орієнтирів, культурної спадщини	Вивчення класичних текстів, літератури з морально-етичним змістом	Збереження пам'яті, формування, національної ідентичності
Етична	Розвиток моральної свідомості, емпатії, відповідальності	Обговорення літературних творів у школах та закладах вищої освіти	Поширення гуманістичних ідей у суспільстві, формування етичних норм через літературу
Комунікативна	Створення простору для діалогу, взаєморозуміння, культурної взаємодії	Книжкові клуби, дискусійні семінари, інтерактивні освітні практики	Літературні фестивалі, публічні читання, фестивалі, публічні читання тощо
Інклюзивна	Забезпечення доступності знань і культурних надбань для різних соціальних груп	Використання адаптованих текстів, літератури для дітей з особливими освітніми потребами	Видання книг шрифтом Брайля, аудіокниги, переклади для різних мовних та культурних спільнот (право на репрезентацію та визнання)

Отже, книга – особливий інструмент в освітній реальності. Ця особливість породжує геотехніки-медіуми письма й читання, що потребують уособленої рефлексії та діалогу з самим собою. Кожна людина є книгою, як зазначав Кастельс, – гіпертекстом. Розуміючи людину як книгу, варто звернутися до праці Г.Блюменберга «Світ як книга», в якій він застосовує й

обґрунтовує метафоричний метод, «закладає основи метафорології – історії ідеї, зорієнтованої на дослідження метафоричних джерел і видозмін абстрактних філософських понять» [2, с.11]. Блюменберговий «метафоричний поверт» теж можна вважати своєрідним поверненням від «чистого пізнання», що спирається на поняття, до «життєсвітнього пізнання», що спирається на міфологічний, метафоричний, образний і мовний арсенал.

Людина як книга – це метафора пізнання людиною як самої себе і як історії людства, пізнання досвіду та набуття його. Освітній простір книги формує фіксовану позицію читача, свій погляд як спосіб викладення знання, що стало основою сегментації і гомогенізації культури.

Висновки. Таким чином, книга є не лише джерелом знань, але й активним чинником життєтворчості. Вона супроводжує людину на різних етапах її життєвого шляху, формуючи цілісний світогляд і сприяючи творчому самовдосконаленню. Усталені уявлення про книгу як про найбільшу цінність у житті людства закріплені у відповідних стереотипах, що формують ціннісне ставлення до неї («бережіть книги», «книга – джерело знань») і соціально схвалену поведінку («книга – кращий подарунок»). Процес стереотипізації зумовлений впливом текстів та ситуацій, репрезентованих у навчально-просвітницькому дискурсі. У філософському вимірі книга постає як медіатор, що забезпечує безперервність культурного розвитку та відкриває людині можливість бути творцем власного життя. Її значення в освітньому та суспільному просторі полягає у здатності поєднувати індивідуальне й колективне, раціональне й символічне, минуле й майбутнє, утворюючи людину як суб'єкта культури та історії.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Поетика /пер. Б.Тена; вступ ст. і коментарі Й.Кобова. Київ: Мистецтво, 1967. 136 с. ISBN 966-500-037-3.
2. Блюменберг Г. Світ як книга /пер. з нім., передм. та комент. В. Єрмоленка]. Київ : Лібра, 2005. 544 с.
3. Вальєхо І. Подорож книжки. Від папірусу до кіндла / пер. з ісп. Анна Марховська. Київ: Лабораторія, 2023. 464с.
4. Годзь Н. Б. Культурні стереотипи в українській народній казці [Електронний ресурс] : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.04. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2004. 20 с. URI <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/36671>
5. Гадамер Г.-Г. Істина і метод. Том 1: Герменевтика І: Основи філософської герменевтики. Київ: Юніверс, 2000. 464 с.
6. Карпець Л.А. Освітня реальність інформаційного суспільства: монографія. Харків : Оберіг, 2015. 387 с.
7. Кримський С. Про софійність, правду, смисли людського буття: Зб. науково-публіцистичних і філософських статей. Київ: Києво-Могилянська академія, 2010. 464 с.
8. Платон. Держава /пер. з давньогрец. Д.Коваль. Київ: Основи, 2000. 355с.
9. Радіонова Н. В. Репрезентації філософії в освітньому просторі Слобожанщини у ХІХ столітті: монографія. Харків, 2008. 320 с.
10. Рікер П. Історія та істина. Київ: Видавничий дім «КМ Академія», 2001. 396 с.
11. Умберто Еко, Жан-Клод Кар'єр. Не сподівайтесь позбутися книжок (пер. з франц. І.Славінської). Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 256 с.
12. Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns. Bd. 2 : Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft. Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1981. 641 S.

13. Habermas J. Vorstudien und Ergänzungen zur Theorie des kommunikativen Handelns / Jürgen Habermas. – Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1995. 605 S.
14. Nicholas Carr/ The Shallows. How the Internet Is Changing the Way We Think, Read and Remember. 2010. W. W. Norton & Company 320p.
15. Richard Rorty. The inspirational value of great works of literature. <http://hdl.handle.net/10575/451>
16. Sartre J.-P. *Qu'est-ce que la littérature?* [Електронний ресурс]. URI: https://fr.wikipedia.org/wiki/Qu%27est-ce_que_la_litt%C3%A9rature_%3F